

วิกฤต วิทยาศาสตร์และวงจรชีวิตผู้โลกอนาคต

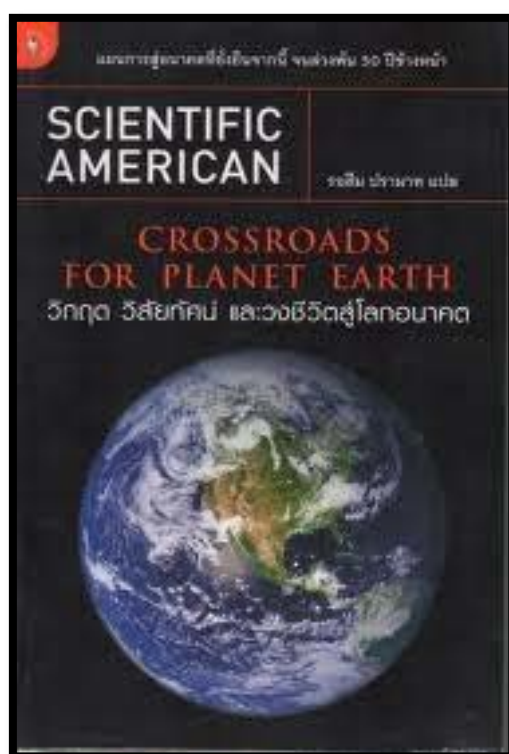
Crossroads for Planet Earth

ประภัสสร ทองอินดี*

Prapassorn Thongyi

อาจารย์ประจำ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

School of Management Science, Eastern Asia University

อสิม ปรามาท (แปล). (2549). *Crossroads for Planet Earth* วิกฤต วิทยาศาสตร์และวงจรชีวิตผู้โลกอนาคต. กรุงเทพฯ: มติชน. 244 หน้า.

หากผู้อ่านสนใจที่จะศึกษางานเขียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้นบนสังคมโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม พลังงานและอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย หนังสือเล่มนี้ คือ หนึ่งในตัวเลือกที่น่าสนใจ หนังสือเรื่อง Crossroads For Planet Earth (วิกฤต

วิทยาศาสตร์และวงจรชีวิตผู้โลกอนาคต) ในแต่ละบทถูกเขียนโดยผู้เขียนจากต่างประเทศที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ต่อเรื่องนั้น ๆ มาอย่างยาวนาน หนังสือเล่มนี้ถูกแปลเป็นภาษาไทยโดย รอสส์ ปรามาท การนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาหลักในการนำเสนอออกเป็น 9 ตอนด้วยกัน ได้แก่

ตอนที่ 1 จุดเปลี่ยนผ่านของมนุษยชาติ โดยผู้เขียน จอร์จ มัสเซอร์ บรรณาธิการและนักเขียนประจำไซเอนทิฟิกอเมริกัน เนื้อหาในส่วนนี้ผู้เขียนได้

ชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นบนสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผลพวงมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสามด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านที่ 1 ประชากร เมื่อพิจารณาจากปัจจัยที่เป็นไปได้กลางศตวรรษนี้ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นที่ระดับ 9 พันล้านคน ด้านที่ 2 สถานะเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลไว้อย่างน่าสนใจว่า ถ้าจีนและอินเดียยังคงรักษาระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามรอยญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้ ภายในปี 2050 ประชากรของจีนและอินเดียจะมั่งคั่งพอ ๆ กับประชากรสวีเดนและแคนาดาในปัจจุบัน ส่วนประชากรอินเดียโดยเฉลี่ยจะมั่งคั่งพอ ๆ กับประชากรอิสราเอลในปัจจุบัน ด้านที่ 3 สถานะสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันได้มีการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาในปริมาณที่สูงเกินกว่าที่พื้นดินและท้องทะเลจะดูดซับเอาไว้ได้ถึงสามเท่า แต่สิ่งที่น่าวิตกกังวลก็คือ อัตราการบุกรุกทำลายป่าไม้และการจับสัตว์น้ำยังคงอยู่ในระดับที่สูง ทรัพยากรเหล่านี้จะหมดไปก่อนที่จะถึงภาวะโลกร้อนจะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อโลก โดยแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งสามที่ได้กล่าวไปจะผสมผสานกัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของสังคมตั้งแต่ภูมิรัฐศาสตร์และโครงสร้างของครอบครัว นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเสนอแผนปฏิบัติสำหรับศตวรรษที่ 21 ไว้ในตอนท้าย สามารถนำไปนำไปประยุกต์ใช้หรือกำหนดเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละสังคมได้ (หน้า 17-18)

ตอนที่ 2 ประชากรโลก: คุณภาพที่ผันแปร
โดยผู้เขียน โจเอล อี โคเฮน ศาสตราจารย์ด้านประชากรศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ฯลฯ ผู้เขียนได้นำเสนอให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่าประชากรในแต่ละประเทศมีแนวโน้มจะอพยพสู่เขตเมืองมากขึ้น ระดับอายุของประชากรจะเพิ่มสูงขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ปี 2000 คนหนุ่มสาวมีจำนวนมากกว่าผู้สูงอายุมาโดย

ตลอด แต่นับจากปี 2000 เป็นต้นมา จำนวนคนสูงอายุมิมากกว่าคนหนุ่มสาว ก่อนหน้าปี 2007 ประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทมีจำนวนมากกว่าประชาชนที่อยู่ในเขตเมือง ตั้งแต่ปี 2007 เป็นต้นไป ประชาชนที่อยู่ในเขตเมืองจะมีมากกว่าประชาชนในเขตชนบท ต่อมาผู้เขียนได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจเกี่ยวกับ การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกในอีก 45 ปีข้างหน้าว่าจะเกิดขึ้นในดินแดนที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่มากนัก ถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะมีอัตราการเสียชีวิตที่เพิ่มสูงขึ้นในทุกเพศทุกวัย แต่อัตราการเกิดกลับสูงกว่าประเทศที่ร่ำรวยเป็นอย่างมาก ปัจจุบันสตรีในประเทศที่ยากจนที่สุดให้กำเนิดบุตรโดยเฉลี่ย 2.9 คน เกือบสองเท่าของอัตราเฉลี่ยในประเทศร่ำรวยซึ่งอยู่ที่ 1.6 คน นอกจากนี้ในตอนท้ายผู้เขียนยังได้นำเสนอบทความที่น่าสนใจด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่ายและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาด้านประชากรศาสตร์เป็นอย่างมาก ได้แก่ หัวข้อที่ 1 โลกรองรับมนุษย์ได้จำนวนเท่าใด หัวข้อที่ 2 รุ่งเรืองหรือระเบิดเวลา (หน้า 39-48)

ตอนที่ 3 การแก้ไขปัญหาความยากจน โดย เจฟฟรีย์ ดี. แซคส์ ผู้อำนวยการสถาบันโลกศึกษา มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ฯลฯ ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนว่า มนุษยชาติในยุคแรก ๆ ของโลกส่วนมีชีวิตอยู่ในสถานะอันยากลำบาก มีความอดอยากกลานแคลนอาหาร มีโรคระบาดร้ายแรงเกิดขึ้นโดยที่ไม่มีทางเยียวยารักษา ทารกเกิดใหม่มีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตสูง และภัยพิบัติที่มาจากหลากหลายรูปแบบ แต่เมื่อถึงยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม สถานการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1750 คือ องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่เริ่มทำให้ประชากรโลกจำนวนมากได้เริ่มหลุดพ้นไปจากความยากจน ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าจะระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจจะแสดงถึงศักยภาพในการขจัดความยากจนของประชากรได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีดินแดนที่มีความ

ยากจนในหลายพื้นที่ยังคงตกอยู่ในวังวนกับดัคของความยากจน ปราศจากเครื่องมือทางการเงิน และการลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ การขจัดความยากจนในพื้นที่เหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือในระดับนานาชาติเช่น สถาบันการเงินระหว่างประเทศ NGO องค์กรต่าง ๆ สถาบันองค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า นักเศรษฐศาสตร์ด้านการพัฒนาควรต้องมีทักษะในการวินิจฉัยแหล่งที่มาของปัญหาเศรษฐกิจ โดยต้องตระหนักว่ามีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และผู้เขียนได้ตอกย้ำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพหมู่บ้านแห่งหนึ่งในประเทศกานาซึ่งประชาชนทั้งหมู่บ้านต้องพึ่งกันโยกสูบน้ำที่มีเพียงตัวเดียวทั้งหมู่บ้าน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนต้องใช้มาตรการพิเศษในการดูแลให้ความช่วยเหลือและนานาชาติในโลกต้องร่วมด้วยช่วยกัน ในท้ายบทผู้เขียนได้นำเสนอ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของสหประชาชาติ 8 เป้าหมายด้วยกัน เพื่อช่วยเหลือบรรดาพื้นที่ ๆ ยังคงตกอยู่ในความยากจนให้ประชากรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน เช่น เป้าหมายในการขจัดภาวะยากจนและความหิวโหย เป้าหมายในการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เป็นต้น (หน้า 72-78)

ตอนที่ 4 การรักษาสถานะหลากหลายของสิ่งมีชีวิต โดย สจ๊วต แอล. พิมพ์ และคลินตัน เจนกินส์ แห่งคณะโลกและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยดุก ผู้เชี่ยวชาญด้านนิเวศวิทยาเชิงอนุรักษ์ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า การสูญพันธุ์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตทุกเผ่าพันธุ์ทุกตระกูลในที่สุดจะต้องสาบสูญไปจากโลก แต่การสูญพันธุ์ของบรรดาสิ่งมีชีวิตจะไม่มีวันสิ้นสุด ถ้าหากมันดำเนินไปอย่างช้า ๆ และเกิดสายพันธุ์ใหม่ขึ้นมาทดแทนตามกระบวนการทางธรรมชาติ จากการศึกษาเมื่อเทียบสัดส่วนโดยเฉลี่ยแล้วทุกปีจะมีสิ่งมีชีวิตจำนวนหนึ่งในจำนวนหนึ่งล้านตระกูลสูญพันธุ์ไปจากโลกตาม

ธรรมชาติ จะไม่มีปัญหาถ้าหากมันดำเนินไปอย่างช้า ๆ และเกิดสายพันธุ์ใหม่ขึ้นมาทดแทนตามกระบวนการทางธรรมชาติ และผู้เขียนได้ให้ทัศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า ปัจจุบันสถานการณ์ของบรรดาสัตว์และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ได้กำลังถูกคุกคามจากมนุษย์ ตั้งแต่การล่า การทำลายถิ่นที่อยู่และการนำสายพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตรายเข้ามาอยู่ เช่น หนู วัชพืช เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภัยอันตรายที่กำลังสืบคลานเข้ามา ได้แก่ อุณหภูมิของโลกที่กำลังสูงขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ผู้เขียนได้นำเสนอการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพไว้อย่างน่าสนใจ ด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ต่าง ๆ ของโลก เช่น การเสาะหาพื้นที่พิเศษ พื้นที่ที่กำลังตกอยู่ในอันตราย และดำเนินมาตรการปกป้องคุ้มครองในทันที เป็นต้น

ตอนที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน โดย อมรี บี. โลวินส์ ผู้ร่วมก่อตั้งและหัวหน้าฝ่ายบริหารของ Rocky Mountain Institute สถาบันวิจัยด้านพลังงานไม่แสวงหากำไร ฯลฯ ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับ การปกป้องสภาพภูมิอากาศของโลกทางสองแพร่งที่ต้องเลือกระหว่างการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ การใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลให้น้อยลง เพื่อป้องกันไม่ให้โลกมีอุณหภูมิที่สูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมไปจนถึงเครื่องทำน้ำอุ่น โดยนักสิ่งแวดล้อมได้ระบุว่าถึงแม้ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปใช้พลังงานทางเลือกจะมีค่าใช้จ่ายที่สูง แต่ก็ถือว่าคุ้มค่าในส่วนของการภาครัฐ ถ้าหากใช้มาตรการและวิธีการที่เหมาะสม การคุ้มครองสภาพภูมิอากาศโลกสามารถเดินเคียงคู่กับการประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพใช้พลังงานให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนได้ยกขึ้นมาสนับสนุนข้อมูลคือ บริษัทยักษ์ใหญ่ในวงการน้ำมัน BP สามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ลงร้อยละ

10 เมื่อเทียบกับปี 2533 และสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้ประมาณ 650 ล้านดอลลาร์ในช่วงเวลา 10 ปี โดยวิธีการดังต่อไปนี้ เช่น ปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงานของโรงงานอุตสาหกรรม อาคารที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ และสินค้าอุปโภคบริโภค สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้ปริมาณการใช้น้ำมันและถ่านหินลดลงมาก ช่วยยับยั้งการทำลายสภาพภูมิอากาศของโลก และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงภาคครัวเรือน ตัวอย่างการออกแบบบ้านเพื่ออนุรักษ์พลังงานที่น่าสนใจ หน้า (114 – 115) นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงพลังงานทางเลือกไว้อย่างน่าสนใจว่า ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบันดังตัวอย่าง เช่น การผลิตพลังงานจากลมคือการปรับเปลี่ยนที่ประสบความสำเร็จและก้าวหน้าไปมากที่สุด กังหันลมขนาดใหญ่แต่ละอันสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้ประมาณ 2-5 เมกะวัตต์ เป็นระบบที่สามารถเชื่อถือได้และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 6 ศักยภาพของที่ดินทำกินแปลงเล็ก
โดย พอล โพลัก ผู้ก่อตั้งและประธาน International Development Enterprises องค์การไม่แสวงหากำไร ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบชลประทานต้นทุนต่ำและการทำกินบนที่ดินขนาดเล็ก รวมถึงการปลูกพืชหลากหลายชนิด เป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความอดอยากในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เช่น ในรัฐมหาราษฏระของอินเดียเกษตรกรได้หันมาใช้ระบบชลประทานน้ำหยดจากแรงโน้มถ่วงต้นทุนต่ำ เพื่อให้แก่ต้นทานตะวันและผักอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากอดีตเป็นอย่างมาก

ตอนที่ 7 การสาธารณสุขยุคใหม่ โดย แบร์รี อาร์บลูม คณบดีคณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้นำเสนอเกี่ยวกับ การสาธารณสุขยุคใหม่ ฯลฯ โดยในอดีตโรคภัยไข้เจ็บ เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน เป็นต้น โรคเหล่านี้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรม

แต่ในปัจจุบันได้แพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ภัยอันตรายจากโรคระบาดร้ายแรงหลายชนิดในปัจจุบันยังเป็นที่น่ากังวลอยู่ โลกกำลังอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่านในหลาย ๆ ด้าน และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางหรือมาตรการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เสนอการปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางหรือมาตรการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย 8 มาตรการที่จะช่วยพลิกและกู้สถานการณ์ด้านสาธารณสุขทั่วโลกได้ แนวทาง 8 มาตรการเป็นสิ่งที่น่าสนใจและสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนามาตรการสาธารณสุขให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก หน้า (172-174)

ตอนที่ 8 เศรษฐกิจในโลกที่จำกัด โดย เฮร์แมน อี. เดลี ศาสตราจารย์ คณะนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยแมริแลนด์ ฯลฯ ได้ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันได้ขยายตัวมากขึ้นจนเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ในอนาคตเศรษฐกิจจะขยายตัวออกไปอีกไม่รู้จบ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ในปัจจุบันเราต้องยอมรับความจริงว่าโลกของเรากำลังเสื่อมโทรมลงทุกวัน ก่อนจะเสื่อมโทรมลงไปมากกว่านี้ มนุษย์จำเป็นต้องมีวิธีคิดแบบใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบนิเวศที่จำกัด โดยการเปลี่ยนแปลงวิถีแบบเดิมพัฒนาให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น อายุขัยของผลผลิต การขยายตัวของ GDP ภาคการเงิน การค้า ระบบภาษี การจ้างงาน ระดับของความสุข เป็นต้น หน้า (211-217)

ตอนที่ 9 การจัดลำดับความสำคัญด้านนโยบาย โดยไวแอต กิลส์ นักเขียนอาวุโส นิตยสารไชน่าเอนทิฟิกันอเมริกัน ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นวิกฤตที่ยากจะเยียวยา หรืออาจจะเกิดปัญหาใหม่ ๆ ที่มีความซับซ้อนมากกว่าเดิมเกิดขึ้นมา เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข การสร้างสันติภาพปรองดอง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า บรรดาผู้เชี่ยวชาญ

ชาญอาจช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ว่า ปัญหาใด เป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงมากที่สุด วิธีแก้ปัญหานี้แนวทาง ใดน่าจะดีและเหมาะสมที่สุด และปัญหาใดเป็นปัญหา เร่งด่วนที่จำเป็นต้องรีบแก้ไขก่อน โดยนักวิทยาศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญทางสังคมอาจมองเห็นปัญหาอย่าง กระจางชัด รวมไปถึงข้อยุติในการแก้ไขปัญหา และ เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขที่น่าจะเหมาะสมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญแก่การแก้ไข ปัญหาความยากจน การรักษาความหลากหลายทาง ชีวภาพ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานเชิง รุกด้านสาธารณสุข เป็นต้น และผู้เขียนยังได้นำเสนอ ไว้อย่างน่าสนใจว่า บรรดานักวิทยาศาสตร์และ ผู้เชี่ยวชาญทางสังคมเหล่านี้ ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจหรือ เป็นผู้ตัดสินใจเส้นทางเดินของมนุษย์โดยตรง แต่กลไก ทางสังคมที่เป็นตัวควบคุมตัดสินใจ ได้แก่ ผู้มีอำนาจ ตัดสินใจ (รัฐบาล) กับความต้องการเพื่อการอยู่อาศัย และอยู่ดีกินดี (ตลาดทางเศรษฐกิจ) แต่ทั้งสองก็ไม่เคย

เป็นกลไกที่สมบูรณ์ขาดประสิทธิภาพในการจัดลำดับ ความสำคัญอย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับสภาพ ความเป็นจริง โดยเฉพาะแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ยังยืดยาว

กล่าวโดยสรุป หนังสือ เรื่อง Crossroads For Planet Earth (วิกฤต วิทยาศาสตร์และวงจรชีวิตสู่โลก อนาคต) นำเนื้อหาที่หลากหลาย ด้วยภาษาและถ้อยคำที่ เข้าใจได้ง่าย รวมถึงผู้เขียนได้สอดแทรกภาพและข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละบทได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้เหมาะแก่ผู้ที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ได้ เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้นบนสังคมโลก ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม พลังงานและอื่น ๆ ที่ น่าสนใจอีกมากมาย และนักศึกษาที่เรียนด้าน สังคมศาสตร์ รวมถึงนักวิชาการที่สนใจ ดังนั้น จึงอยาก ฝากหนังสือเล่มนี้ให้เป็นอีกตัวเลือก เพื่อนำไปสู่การ เรียนรู้และเพิ่มพูนองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

